

Байдебура Павло Андрійович (1901-1985)

Павло Андрійович Байдебура народився в селі Нерубайка Кіровоградської області в родині селянина. У 1920-х роках переїхав до Донбасу. Після закінчення школи навчався в Лебединській агропрофшколі. Учасник громадянської війни (1922-1924), був секретарем сільського ревкому. Переїхавши на Донбас, працював на шахті №2 «Краснодон». Тут же почав співпрацювати з донецькими газетами, надсилаючи туди свої вірші та коротенькі оповідання, став активним членом літературного осередку «Забій».

Вже у 1926 році з'являються його перші літературні публікації. У другій половині 20-х років П.А. Байдебура їде до Харкова, де здобуває вищу журналістську освіту, бере активну участь у літературному житті Харкова, тодішній столиці України. У 30-х роках він був одним із керівників письменницьких організацій в Харкові та Одесі. Багато часу приділяв вихованню літературної молоді, беручи активну участь у літературних семінарах та консультаціях письменників-початківців. Після навчання деякий час працював завідувачим відділом культури газети «Харківський пролетар».

Після переїзду до міста Алчевська стає редактором багатотиражної шахтарської газети «Вуглекоп». Зустрічі з шахтарями, їх розповіді про своє життя нашоухнули молодого журналіста на думку написати книгу про цих славних і щирих людей важкої професії. І з'являються його збірки оповідань «Біля врубівки» (1931), «На плитах», «Шахта №10» (1932), «Вугільні дні», «За вугілля», «Протест» (1933).

У 1933 році Павло Андрійович був направлений до Харкова редактором Державного видавництва «Література і мистецтво», а з 1934 по 1941 рік він займав керівні посади в Одеській та Харківській організаціях Спілки письменників України.

Під час Другої світової війни був кореспондентом газети «Знамя Родины».

Після визволення Донбасу Павло Байдебура повертається в шахтарський край, бере активну участь у відновленні Донецької письменницької організації, яку очолював близько двадцяти років. В свій час Павло Андрійович був редактором альманаху «Літературний Донбас».

Павло Байдебура – учасник Першого з'їзду письменників СРСР і делегат з'їздів Спілки письменників України.

За більш ніж півстолітню літературну діяльність письменником видано понад тридцять книг – романів, повістей, збірників, оповідань. Свій творчий шлях розпочинав з віршів, які друкувалися в журналах «Гарт», «Студент революції», «Забой».

Перші оповідання, як і більшість наступних, присвячені шахтарям, донецькому краю. Довоєнна творчість письменника складається з 11 збірок.

Свої найкращі фронтові новели («Зустріч», «Молитва», «Марія», «Малий Тимко») П. Байдебура присвятив боротьбі донбасівців з нацистами. Одним з перших в українській літературі він прославив героїзм своїх земляків. Про це свідчить і його книга «Земля донецька» (1944 р.), куди ввійшли і згадувані вище оповідання.

Значне місце в оповіданнях П. Байдебури займає тема історичного минулого українського народу. В цих творах змальовано незламний, волелюбний дух талановитої кріпачки Мар'яни («Гобелен»), гордість співака з народу, який не захотів виконувати примхи пана, а заспівав пісню про народного месника Устима Кармалюка («Пісня»), класову боротьбу в роки громадянської війни («В останню хвилину», «Весняної ночі»).

У колі художніх інтересів письменника були і твори для дітей дошкільного віку. Дитячий світ донецької малечі він майстерно відтворив у невеличких новелах, які були видані в Києві 1960 року під назвою «Як ми шахту будували». У цій книжці автор зумів

пронялись дитячими почуттями і настроями і показати у художньому осмисленні шахтарський край: його непишну степову красу, неяскові вулички робітничих селищ, нелегку працю шахтарів. Своєрідними є мова художніх творів Павла Андрійовича, його письменницький стиль. Він писав в основному у жанрах оповідання і повісті, використовуючи надбання рідного слова, відчуваючи себе учнем своїх великих попередників М. Коцюбинського, І. Франка, С. Васильченка. Оповідачем у його творах часто виступає літня людина, колишній шахтар. Провідними у творах П. Байдебури стали образи двох каменів — вугілля й солі — основних багатств краю.

У літературній спадщині письменника, крім новел і коротких оповідань, є історичний роман-трилогія про Донеччину минулих століть — «Вогонь землі». Сюди увійшли повісті «Вогонь землі», «Іскри гніву», «Фортеця». Автор розповідає про події, які відбувалися на території Дикого Поля в кінці XVII — на початку XVIII століття. В центрі уваги події визвольної боротьби місцевого населення за свободу, за свої землі.

За більш ніж півстолітню літературну діяльність побачили світ понад тридцять книг письменника — романи, збірки оповідань та повістей. Твори Павла Андрійовича Байдебури друкувалися в Донецьку, Харкові, Києві, Москві, а також у США та Канаді. Деякі оповідання входили до шкільних хрестоматій 5 та 6 класів («Гобелен», «Дружба»). Окремі твори письменника екранізовано («Тепло його руки», «Портрет»). За оповіданням «Портрет» у 60-і роки минулого століття поставлено телеспектакль.

У 1976 році Павлу Андрійовичу Байдебурі було присвоєно звання «Почесний громадянин м. Донецька».

Помер П. А. Байдебура 26 січня 1985 року. Похований на Мушкетівському кладовищі у Донецьку. Недалеко знаходиться могила критика Андрія Клочкі, з яким письменник прибув після війни на Донбас із завданням від Спілки письменників України відродити літературне життя звільненого від нацистів краю. Упевнено можна сказати, що це завдання письменник виконав з честю і про це яскраво свідчить його натхненне художнє слово.

Ім'ям Павла Байдебури названа одна з вулиць Донецька, започатковану обласну літературну премію, названу його ім'ям. У Донецьку на будинку, в якому жив письменник з 1948 по 1971 рік встановлено меморіальну дошку. За свою працю письменник нагороджений орденом Дружби народів та іншими нагородами.

Творчість письменника в хронології

Збірки оповідань і нарисів:

- «Біля врубівки» (1931)
- «На плитах» (1932)
- «Шахта № 10» (1932)
- «Протест» (1932)
- «Вугільні дні» (1933)
- «Сюрприз» (1936)
- «На оновленій землі» (1936)
- «Гобелен» (1940)
- «Відповідь» (1941)
- «Земля Донецька» (1944)
- «Рідні горизонти» (1947)
- «Дети шахтеров» (1949)
- «Перші пригоди» (1954)
- «Кривою дорогою» (1959)
- «Оповідання про друзів» (1959)

«Шахтарські посланці» (1960)
«Як ми шахту будували» (1960)
«Молодий заспів» (1961)
«Його романтика» (1964)
«Були у Леніна» (1969)

Збірки повістей:

«Таємниця степового шурфу» (1956)
«Вогонь землі» (1967)
«Молодой запев» (1968)
«Зустріч» (1969)
«Зелене полум'я» (1970)
«Іскри гніву» (1974)
«На степовому розгоні» (1976)

Роман:

«Вогонь землі» (1979)

Основні видання творів П. А. Байдебури

Вибрані твори. Спогади письменника. Дослідження творчості – Донецьк: Східний видавничий дім, 2001. – 219 с.

Павло Байдебура // Антологія українського оповідання : в 4-х т. Т.4 / за ред. С.А. Крижанівського; ред. колегія: О.І. Засенко., О.Є. Засенко, Л.М. Новиченко, С.А. Крижанівський. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1960. – 774 с.

Були у Леніна: оповідання. – [2-е вид. / худож. Г. В. Жуков]. – Донецьк: Донбас, 1969. – 71 с: іл.

Вогонь землі: роман, оповідання / [вступ, ст. Є.М. Волошко. Двічі ювілейний] – Донецьк: Донбас, 1981. – 350 с.

Вогонь землі: роман, оповідання / [худож. О.Є. Ніколаєць]. – К.: Дніпро, 1979. – 493 с.

Гобелен: новели. – К.: Держлітвидав, 1940. – 111 с.

Зелене полум'я: оповідання та повісті. – Донецьк: Донбас, 1970. – 274 с.

Земля донецька: новели. – К.: Держлітвидав, 1944. – 42 с.

Іскри гніву: повісті. – К.: Рад. письменник, 1974. – 282 с.

Искры гнева: роман, рассказы. – М.: Сов. писатель, 1980. – 431 с.

Його романтика: зб. оповідань. – Донецьк: Кн. вид-во, 1963. – 171 с.

Зустріч : Повість та оповідання / Павло Байдебура. – К. : Дніпро, 1969. - 272 с., іл

На степовому розгоні: повісті. – Донецьк : Донбас, 1976. – 311 с.

Оповідання про друзів. – К.: Держлітвидав УРСР, 1959. – 215 с.

Таємниця степового шурфу: повість для серед. шкiл. віку / [передм. В. Соколова. Слово про старшого друга; мал. О. Губова]. – К.: Веселка, 1976.– 142 с: іл.

Утренние зарницы: рассказы / [пер. с укр. В.А. Ямпольского]. – Донецк : Донбас, 1989. – 142 с.

Література про життя і творчість

Бабенко О. Він славив свій народ : минуло 100 років від дня народження Павла Байдебури / О. Бабенко // Кіровоградська правда. – 2002. – 15 січня. – С. 3

Байдебура П. А. // Українська літературна енциклопедія. – К., 1988. – Т. 1. – С. 112

Байдебура Павло Андрійович // Письменники Радянської України : біобібліографічний довідник / авт.-упор. В.К. Коваль, В.П. Павловська. – К.: Рад. Письменник, 1981. – 327 с.

Байдебура Ю.П. Спогади про «співця землі донецької» // Календар знаменних і пам'ятних дат Донецької області. 2006 рік / Донец. ОУНБ ім. Н.К. Крупської; уклад. І.В. Гайдишева. – Донецьк : Східний вид. дім, 2005. – С. 63-66

Буш Л. Талант без терміну давності : До 100-річчя з дня народження Павла Байдебури. Донецькою обласною організацією Національної спілки письменників України засновано премію, що носить його ім'я. Лауреати премії: Іван Мельниченко, Павло Куш, Оксана Кожем'яка / Буш Л. // День. – 2001. – 4 квітня. – С. 3

Замковой В.П. Байдебура Павел Андреевич // Замковой В. П. Артемовский литературный цех. – Артемовск, 1993. – С. 161-164.

Олифиренко Л. «Очима він ніколи не старів...» // Первая линия. – 1996. – 15 марта.

Павло Байдебура. Прозаїк // Письменники Донеччини: довідник / упоряд. І. Білий, С.В. Жуковський. – Донецьк: Національна Спілка письменників України, журнал «Донбас», 2005. – 428 с.

Романько В.І. Павло Андрійович Байдебура (1901-1985) // Романько В.І. Література рідного краю. – Донецьк, 1995. – С. 31-36.

Соколов В. Місце зустрічі – під кленом... [Текст] : (До 100-іччя від дня народження Павла Байдебури) / В. Соколов // Літературна Україна. – 2001. – 15 березня. – С. 3

Федорчук М. Павло Байдебура // Письменники Радянської України : літ.-крит. нариси. – К.: Рад. Письменник, 1981. – 246 с.

Шевченко Е. Его судьба – Донбасс // Вечерний. Донецк. – 1996. – 2 марта.

Інтернет ресурси:

Байдебура Павло Андрійович [Електронний ресурс] // Вікіпедія: [вебсайт]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Байдебура_Павло_Андрійович

Байдебура Павло Андрійович [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України: [вебсайт]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=38925

Байдебура Павло Андрійович : біографія [Електронний ресурс] // Про знаменитості: [вебсайт]. – Режим доступу: <http://www.people.su/ua/9807>

У Байдебуры была другая фамилия и цветочная любовь [Електронний ресурс] // Donbass.ua : [вебсайт]. — Режим доступу:

<http://donbass.ua/news/culture/literature/2011/03/01/u-baidebury-by-la-drugaja-familija-i-cvetochnaja-ljubov.html>

Це Павло Байдебура! Чи чули про такого?? [Електронний ресурс] // Костянтинівська центральна міська публічна бібліотека : [вебсайт]. — Режим доступу:

<http://konstlib.net/node/2143>